

РОЗДІЛ III**ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ**

УДК 378.14

*Гирка Ірина Валентинівна,
аспірантка кафедри креативної педагогіки та
інтелектуальної власності,
Українська інженерно-педагогічна академія*

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ІНФОРМАТИКИ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто професійну компетентність фахівця у контексті модернізації педагогічної освіти. Подано вимоги до сучасного педагога. Проаналізовано різні погляди на професійну компетентність майбутнього вчителя інформатики. Доведено, що фахова діяльність педагога в контексті сучасного профільного навчання доповнилася функціями управління. Визначено поняття «професійна компетентність майбутнього вчителя інформатики». Проаналізовано специфічні складові професійної компетентності майбутніх учителів інформатики. Проаналізовано структуру професійної компетентності майбутніх учителів інформатики.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній учитель інформатики, модернізація, педагогічна освіта.

Постановка проблеми. У руслі економічних перетворень в Україні важливо усвідомлювати той факт, що економічний розвиток країни, її місце на світовому ринку все більше залежать від реформування системи фахової підготовки кваліфікованих кадрів.

Постійне збільшення обсягу інформації, підвищення вимог до його професійної і спеціальної підготовки породжує соціальну потребу всебічного і глибокого дослідження системи педагогічних шляхів, зовнішніх і внутрішніх чинників становлення спеціалістів освітньої сфери. У той же час зміна цілей освіти з урахуванням світових вимог потребує опанування нових функцій, змісту діяльності, прогресивних форм і технологій організації освітнього процесу. Традиційна навчальна діяльність педагога в контексті європейської інтеграції профільного навчання доповнилася функціями управління формуванням професійної компетентності майбутніх фахівців. Зросли вимоги до професійної компетентності педагогів у нових умовах фахової підготовки. Отже, проблема професійної компетентності майбутніх учителів інформатики у контексті модернізації освіти є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях українських науковців також значна увага приділяється певним аспектам професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема змісту педагогічної освіти (В. Алфімов, Г. Єльнікова, М. Євтух, І. Зязюн, В. Курило, В. Луговий, Н. Ничкало, І. Підласий, Г. Пономарьова, О. Коваленко, А. Харківська, Є. Хоиков), вдосконаленню технологій навчання майбутнього вчителя (В. Бондар, О. Мороз, Л. Петриченко, С. Савченко, Т. Яценко та ін.), професійній готовності до педагогічної праці

(Л. Кондрашова, В. Моляко, Т. Сорочан), педагогічній компетентності як сукупності якостей, що визначають ефективність професійно-педагогічної підготовки (В. Бездухов, Ю. Варданян, Г. Єльнікова, Л. Калініна, В. Моторіна, Г. Пономарьова, А. Харківська, Л. Хоружа), формування знань, умінь і навичок учителя інформатики (Н. Балик, В. Биков, Л. Брескіна, Ю. Горошко, Л. Гришко, А. Гуржій, М. Жалдак, М. Лапчик, Н. Морзе, С. Прийма, С. Раков, Ю. Рамський, З. Сейдаметова, С. Семеріков, О. Спирін, Т. Тихонова, Ю. Триус, Г. Цибко, Г. Шугайло та ін.); психолого-педагогічним засадам управління навчально-виховним процесом (А. Алексюк, С. Гончаренко, Г. Єльнікова, Л. Петриченко, І. Підласий, А. Харківська та ін.); проблеми формування особистості вчителя у процесі загальнопедагогічної підготовки (О. Абдуліна, В. Білозерцев, О. Мороз, Г. Пономарьова, Р. Скульський та ін.).

Дослідженню феномену професійної компетентності особистості присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, які зосереджені, перш за все, на питаннях підготовки освітян – учителів і викладачів вищих навчальних закладів. Фундаментальні основи оновлення системи вищої освіти, професійної підготовки педагогів вищої школи, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності і власне професійної компетентності викладачів ВНЗ розкриваються в працях В. Андрущенко, В. Бондаря, Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Зязюна, І. Ісаєва, В. Кременя, Н. Кузьмінної, В. Лозової, В. Лугового, В. Майбороди, Л. Петриченко, І. Підласого, Г. Пономарьової, Н. Протасової, В. Семиченко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, В. Тесленка, А. Харківської та ін.

Мета статті - розглянути професійну компетентність фахівця у контексті модернізації педагогічної освіти, проаналізувати різні погляди на професійну компетентність майбутнього вчителя інформатики, визначити поняття «професійна компетентність майбутнього вчителя інформатики».

Результати дослідження. Сучасний етап розвитку освіти характеризується необхідністю підвищення компетентності майбутнього фахівця відповідно до запитів сучасного суспільства. Основною вимогою до освіти стає формування мобільної, різнобічно розвинутої особистості, яка здатна адаптуватися до соціально-економічних змін і успішно реалізовуватися в умовах інформатизації суспільства [7].

Відповідно до цього слід зазначити, що показником якості підготовки та гуманістичної спрямованості більшість науковців вважає «компетентність» фахівця. Зокрема, йдеться про необхідність мати узагальнену модель компетентного фахівця. При такому підході моделі виступали б в якості мети освітніх структур і виконували б роль системоутворюючого фактора. Ми звертаємо увагу на взаємозв'язок, який представляє інтерес для нашого дисертаційного дослідження. Якщо якість освіти є основою освітньої діяльності у вищому професійному навчальному закладі, а показником якості - професійна компетентність студента, отже, формування професійної компетентності може бути покладено в основу всієї освітньої діяльності

Як показала світова практика, якість освіти тісно пов'язана з якісними показниками вчительської діяльності. Зі змінами у суспільстві зростають вимоги до особистості вчителя, його діяльності. Сьогодні ефективність педагогічної праці залежить не тільки від базової професійної підготовки, а й від інших сучасних компонентів професіоналізму. Саме тому на етапі модернізації сучасної освіти і виховання в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів. Педагогові доводиться самостійно розв'язувати такі завдання, які раніше не входили до його компетенції - діагностування, прогнозування, проектування, розроблення авторських програм, оптимізація всіх аспектів освітнього процесу тощо. Відповідно до цього, сформувався такі вимоги до сучасного педагога: висококваліфікований і далекоглядний професіонал, свідомий та відданий патріот України, тонкий психолог, котрий володіє інформаційними та педагогічними технологіями [3]; самодостатній, індивідуально високорозвинений, щасливий, який уміє будувати гуманні стосунки з дітьми, колегами та батьками [1]; здатний розвивати особистість дитини, зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий працювати творчо в навчальних закладах різного типу [1]; сформованість лідерських якостей як основних складових професійної компетентності сучасного педагога; суб'єктність, факторами якої є висока осмисленість життя, мотивація з гуманістичною спрямованістю і внутрішнім локусом контролю та позитивна, гнучка, відкрита Я-концепція; володіння інформаційно-комунікаційними технологіями

та використання їх у професійній діяльності [6].

Дані вимоги, на нашу думку, не відповідають потребам практики підготовки, вчителів інформатики, згідно з якими при обґрунтуванні змісту педагогічної освіти структуруванню піддається тільки сукупність знань і педагогічних умінь.

У цьому вбачається неможливість адекватного відображення (як на змістовному, так і на рівні методів) професійної діяльності вчителя інформатики в системі професійної педагогічної підготовки.

На сьогодні професійна компетентність майбутнього вчителя інформатики являє собою узагальнене особистісне утворення, що включає в себе високий рівень його теоретико-методологічної, психолого-педагогічної, методичної та практичної підготовки.

Слушною для нас є думка М. Лебедевої та О. Шилової, які професійну компетентність вчителя інформатики визначають як інтегративну якість особистості вчителя, що виражається в сукупності інтеріоризувати ключові компетенції фахівця, що формуються в процесі його професійної підготовки. Процес формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики в умовах ВНЗ відбувається за допомогою розвитку наявних ключових компетенцій як найбільш універсальних і генералізованих надпредметних компетенцій, відповідних широкому спектру діяльності фахівця [4].

Спирін О. пропонує таку загальну структуру та орієнтовну класифікацію компетентностей вчителя інформатики:

- 1) загальні компетентності: когнітивні; міжособистісні; суспільно - системні компетентності;
- 2) професійно-спеціалізовані компетентності: загальнопрофесійні; предметно-орієнтовані або профільно-орієнтовані; технологічні; професійно - практичні [5].

Проте, слід зазначити, що до професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики на нашу думку входять не лише ці, а й ще низка компетентностей.

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу та сучасні спеціальні періодичні видання, зазначимо, що професійна компетентність вчителя інформатики забезпечується сукупністю ключових, базових (педагогічних), інструментальних, системних і спеціальних компетентностей, причому спеціальні відображають специфіку його наочної сфери діяльності.

Аналіз спеціальної літератури за темою дослідження [2; 4; 5] дозволяє стверджувати, що професійну компетентність майбутнього вчителя інформатики складають зокрема інформаційна, комунікативна, проєктивна компетентності. Розглянемо їх докладніше.

Інформаційна компетентність становить собою здатність орієнтуватися в інформаційному потоці, виявляється насамперед у діяльності, пов'язаній зі структуруванням інформації в контексті професійно-педагогічної діяльності.

Комунікативна базується на готовності вступити в спілкування. Включає знання особливостей

формального і неформального спілкування, конструктивних способів рішення конфлікту і виправлення порушених відносин; уміння слухати і чути іншого, вчасно визнавати свої помилки і свою правоту, співпереживання; критичне ставлення до себе і свого співбесідника. Актуалізується в задачах організації продуктивної педагогічної взаємодії.

Проективна – інтегрує загальні вимоги до розвитку готовності здійснювати проектування педагогічного процесу та конструювання його змісту на основі засобів інформатики. Враховуючи власний досвід роботи, вважаємо, що одним з перспективних напрямків розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики є проектування професійно-орієнтованих дидактичних інформаційних середовищ.

Отже, професійну компетентність майбутнього вчителя інформатики можна визначити як сукупність компетентностей (базова, фахова, інформаційна, аналітична, комунікативна, проективна,

інструментальна (технічна, технологічна) та науково-дослідницька, міжособистісна), та якостей, а також відповідності знань, умінь і навичок фахівця сучасним досягненням науки і практики в цій області, володіння основами менеджменту та самоменеджменту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Спираючись на все вищезазначене можемо дійти висновку, що в сучасних умовах модернізації педагогічної освіти сформованість професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики має ключове значення. Професійна компетентність як складова професійної культури майбутнього вчителя інформатики, основа його професіоналізму й майстерності забезпечує успішність професійного розвитку фахівця та проявляється в різних видах педагогічної діяльності. Отже, проблема професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики в контексті модернізації педагогічної освіти відіграє неабияку роль у формуванні висококваліфікованого фахівця.

Список використаних джерел

1. Будак В. Д. Якість педагогічної освіти – майбутнє України / В. Д. Будак // Технології неперервної освіти: проблеми, досвід, перспективи розвитку : збірник статей до традиційної IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2002. – С. 3-6.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
3. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. Ю. Ковальчук. – К., 2006. – 34 с.
4. Лебедева М.Б. Что такое ИКТ-компетентность студентов педагогического университета и как ее формировать / М. Б. Лебедева, О. Н. Шилова // Информатика и образование. – 2004. – № 3. – С. 95-100.
5. Спірін О. М. Мета та завдання фахової підготовки вчителя інформатики за кредитно-модульною системою [Електронний ресурс] / О. М. Спірін. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/v1/T7K/et3/soП:еп/078от8тс. Ї.т.> – Заголовок з екрана.
6. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ : монографія / А. А. Харківська. – Х. : КЗ «ХГПА» ХОР, 2011. – 446 с.
7. Харківська А. А. Управління якістю підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах модернізації освіти / А. А. Харківська // Вісник Черкаського університету / Черкас. нац. ун-т імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2013. – (Серія: Педагогічні науки ; вип. 36 (289)). – С. 135–139.

В статті розглянуто проблему професійної компетентності спеціаліста в контексті модернізації педагогічного освіти. Подано вимоги до сучасного педагога. Проаналізовані різні погляди на професійну компетентність майбутнього вчителя інформатики. Доведено, що професійна діяльність педагога в контексті сучасної спеціалізованої освіти поповнилася функціями управління. Визначено поняття «професійна компетентність майбутнього вчителя інформатики». Проаналізовані специфічні складові професійної компетентності майбутніх учителів інформатики. Проаналізована структура професійної компетентності майбутніх учителів інформатики.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній учитель інформатики, модернізація, педагогічне освітнє.

The article deals with the problem of professional competence in the context of the modernization of pedagogical education. The requirements towards modern teacher have been suggested. Different views on the professional competence of future teachers of computer science have been analyzed. It has been proved that teacher's professional activity in the context of contemporary profile education had been supplemented by management functions. The concept of "professional competence of the teacher of computer science" has been determined. The specific components of professional competence of future teachers of computer science have been viewed. The structure of professional competence of future teachers of computer science has been analyzed. The constant increase in the volume of information increased the demands for one's professional and special training which raises the need for comprehensive social and investigate ways of teaching systems, external and internal factors of specialist educational sphere. At the same time changing the goals of education based on international requirements needs to develop new features, content, activities,

forms and technologies of the educational process. Traditional teacher training activities in the context of European integration studies supplemented profile management functions with the formation of professional competence of the specialists. The requirements for professional competence of teachers in the new environment training have increased. As demonstrated by international practice, the quality of education is closely linked with the quality indicators of a teacher. Together with the changes in the society the demands towards the teacher's personality, his or her activity have also increased. Today the effectiveness of pedagogical work depends not only on basic training, but also on other components of modern professionalism. That is why the current stage of modernization of education and training in Ukraine presupposes special urgency and relevance to the issues of improvement of the professional competence of teachers. Educators have to decide such tasks that previously were not part of their jurisdiction - diagnosis, prognosis, design, development of programs, optimizing all aspects of the educational process and so on.

Key words: professional competence, future teacher of computer science, modernization, teacher education.

УДК 378:371.13:78

Качур Мирослава Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті на основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури розкриваються особливості реалізації ідей педагогіки життєтворчості у контексті гуманізації змісту професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Автором актуалізовано значимість гуманістичної парадигми, мета якої полягає у формуванні педагога-музиканта, рівень підготовки якого гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, духовність, моральну вихованість, здатність до творчої самореалізації, розвиток особистості у відповідності з духовними цінностями національної і загальнолюдської культури.

Ключові слова: гуманізація, гуманістична парадигма, життєтворчість, життєва самореалізація, духовність, особистісно-професійне становлення вчителя музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Сучасний універсум світової культури має величезний духовний еверстичний потенціал. Сферою народження цілком нових способів буття, новаторських досліджень, прогресивних стратегій існування в світі, духовних орієнтацій в суспільстві і власному житті завжди була освіта. Тому сьогодні ведеться інтенсивний пошук нової моделі освіти третього тисячоліття, яка була б здатна задовольнити потреби теперішніх та майбутніх поколінь людства, що поставило за мету своє виживання, збереження духовності. Цілком закономірно, що дедалі частіше замислюємося над застереженням французького філософа К. Леві-Строса про те, що ХХІ століття буде «століттям гуманітарних наук або його не буде» [3, с. 121].

Дискусії щодо напрямків реформування системи вищої освіти точаться і в Україні, яка в останнє десятиліття намагається привести систему національної освіти у відповідність до світових тенденцій та стати повноправним і конкурентоспроможним учасником міжнародного освітнього простору.

Динамізм сучасного життя, «криза духовності» (В. Андрущенко) ставить високі вимоги до професійних і особистісних якостей майбутнього учителя музичного мистецтва. У сучасних культурно-освітніх реаліях особливо актуальним є твердження академіка С. Гончаренка про те, що реально захищеною в соціальному відношенні може бути лише

широко, фундаментально освічена людина, здатна гнучко перебудувати напрям і зміст своєї професійної діяльності у зв'язку зі змінами виробничих технологій або вимог ринку праці [2]. Однак, не слід абсолютувати прагматичні підходи до розуміння життєвої і професійної стратегії особистості ХХІ століття, «потрібно розширити розуміння пізнання як реалізації не тільки прагматичних завдань, але й руху до подолання кінцевості людського існування, намагнічуючи його вічність» [5, с. 5]. Велич Духа втілюється в модусах людської присутності у Світі – Істині, Добрі та Красі. «Оскільки мистецький твір за своєю іманентною сутністю можна вважати результатом стремління автора до найвищої досконалості у відтворенні образу Світу, остільки предмет художньої діяльності - створення прекрасного, усвідомлення краси як найвищої цінності, акмеологічна інтерпретація педагогічних шляхів навчання мистецтва може і має набути самостійного статусу, стати предметом концептуальних пошуків», - розмірковує відомий педагог-мистецтвознавець Г. Падалка [10].

Зважаючи на нову філософію вищої освіти, серед актуальних тенденцій сьогодення - усвідомлення потреби нової гуманістичної парадигми, мета якої - формування такого педагога-музиканта, рівень підготовки якого гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, духовність, моральну вихованість, розвиток особистості у відповідності з духовними